

*Береговенко Н. С.,**асистент кафедри романо-германської філології та перекладу
Білоцерківського національного аграрного університету*

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА АДАПТАЦІЯ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НОВИННОГО МАТЕРІАЛУ КАНАЛУ «ЄВРО Н'ЮЗ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню явища лінгвокультурної адаптації на основі перекладів текстів дискурсу засобів масової комунікації на основі матеріалів перекладу каналу «Євро Н'юз» українською мовою. Під час дослідження ми здійснили опис процесів лінгвокультурної адаптації та різних видів трансформацій під час перекладу текстів засобів масової інформації. Тексти засобів масової комунікації належать до публіцистичного дискурсу. Під час перекладу таких текстів перекладачу необхідно брати до уваги багато особливостей та враховувати труднощі, які можуть виникнути. Перекладач – це людина всебічно розвинена, яка здатна проаналізувати певний матеріал і передати його від носіїв однієї мови до носіїв іншої так, аби досягти правильної комунікативної мети і викликати в реципієнта таку саму реакцію, яку викликає цей текст мовою оригіналу в носіїв мови. Для цього, звичайно ж, застосовуються перекладацькі трансформації, використання яких є неминучим в процесі перекладу. Під час перекладу будь-якого тексту необхідно, перш за все, розробити правильну стратегію, і якщо це буде зроблено безпомилково, то переклад буде адекватним і достовірним. Ще одним із факторів, які відіграють вирішальну роль у процесі перекладу, є фактор культури, тобто належності твору оригіналу до однієї культури а твору перекладу – до іншої. Беручи до уваги цей фактор, перекладачеві слід бути дуже уважним у процесі перекладу, оскільки тут уже йдеться не просто про механічну передачу інформації з однієї мови на іншу, а про лінгвокультурну адаптацію тексту з урахуванням особливостей менталітету та культури однієї та іншої мови. В цьому контексті термін «адаптація» використовується для позначення способу досягнення рівності комунікативної мети в мові оригіналу та в мові перекладу. В широкому контексті термін «лінгвокультурна адаптація тексту» означає систему прийомів пристосування іншомовного тексту (перекладного, навчального) до сприйняття його носіями іншої культури та мови. В сучасних мовознавчих і перекладознавчих дослідженнях цей термін ще називають «мовна локалізація». Якщо перекладач правильно застосовуватиме всі ці підходи та особливості, то переклад буде відповідати очікуванням як адресата, так і реципієнта.

Ключові слова: лінгвокультурна адаптація, локалізація, фразеологізми, переклад, дискурс, засоби масової комунікації, перекладацькі трансформації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства великого значення набула така галузь життя, як засоби масової комунікації. Це стало невіддільною частиною людського існування. Переклад текстів засобів масової комунікації являє собою дуже велику частку праці, оскільки сьо-

годні це є головним джерелом інформації про навколишній світ і події у ньому. Така галузь не може існувати без перекладу. В цій сфері здійснюється безліч перекладів із метою обміну інформацією. На жаль, не всі тексти перекладаються сьогодні українською мовою, тому одним із завдань нинішнього покоління перекладачів є виправити цю ситуацію та підвищити кількість українських перекладів текстів, що належать до засобів масової комунікації (далі – ЗМК). Тексти засобів масової комунікації належать до публіцистичного дискурсу. Під час перекладу таких текстів необхідно брати до уваги багато особливостей і враховувати труднощі, які можуть виникнути. У ХХІ столітті на передній план виходить лінгвокультурна адаптація тексту під час перекладу. В цьому контексті термін «адаптація» використовується для позначення способу досягнення рівності комунікативної мети в мові оригіналу та мові перекладу [1, с. 56]. В широкому контексті термін «лінгвокультурна адаптація тексту» означає систему прийомів пристосування іншомовного тексту (перекладного, навчального) до сприйняття його носіями іншої культури та мови. В сучасних мовознавчих і перекладознавчих дослідженнях цей термін ще називають «мовна локалізація» (language localization) [2, с. 44]. Тому для перекладача важливим є адаптувати текст до носіїв іншої мови та культури використовуючи ті мовні засоби та прийоми, які для них будуть цілком зрозумілі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прагматичний аспект перекладу у своїх працях розглядали такі дослідники, як: В.В. Демецька, В.Н. Комісаров, О.Д. Швейцер, А. Нойберт, Л.С. Бархударов та інші. **Актуальність** теми полягає в тому, що дослідження явища лінгвокультурної адаптації на основі перекладів текстів дискурсу ЗМК має велике значення для сучасної сфери інформації та обміну нею. Україномовна версія каналу «Євро Н'юз» виникла лише нещодавно, ця сфера є недослідженою і являє собою значний великий мовний матеріал і новий простір для досліджень у сфері перекладознавства.

Метою статті є опис і дослідження процесів лінгвокультурної адаптації та різних видів трансформацій під час перекладу текстів ЗМК (на основі матеріалів перекладу каналу «Євро Н'юз» українською мовою).

Виклад основного матеріалу. Засоби масової комунікації називають літописом сучасності, тому що вони в усій повноті відбивають поточну історію і націлені на проблеми суспільства – політичні, соціальні, психолінгвістичні, філософські, культурні, побутові. Як і белетристика, дискурс засобів масової комунікації є тематично невичерпним завдяки його величезному жанровому діапазону. Прикладами є тексти різних жанрів – як монологічні, так і діалогічні за формою: журнальні

статті, соціально-політичні есе, публічні виступи, промови, рекламні статті. Призначення дискурсу засобів масової комунікації полягає в тому, щоб, повідомляючи, переконувати, впливати на маси, формувати в людей бажане ставлення до суспільно-політичних проблем. У дискурсі засобів масової комунікації реалізується мовна функція впливу, з якою сполучається чисто інформативна функція (тексти новин). Тематична необмеженість такого дискурсу визначає надзвичайну широту і різноманітність його лексики. У мові засобів масової комунікації традиційно присутні такі ряди синонімів: *військовослужбовець-воїн-військовий, коментатор-оглядач-експерт-аналітик, фахівець-професіонал-майстер своєї справи*. У текстах останніх років виникли нові синонімічні ряди: *швидкий-динамічний, олігарх-магнат, злиденні-незможні-малозабезпечені*. Функція повідомлення зумовлює вживання нейтральної лексики, у якій особливу роль відіграє політична, економічна – загалом концептуальна лексика. Наприклад, слова-терміни *маркетинг, менеджмент, бізнес, біржа. Ідеологія, курс валют* стали лексемами, що постійно вживаються в новинах. Серед мовних і стильових особливостей текстів, що належать до дискурсу засобів масової комунікації, сукупність яких відрізняє їх від мови інших типів дискурсу, є високий ступінь стандартизації засобів, що використовуються; експресивність мови як спосіб привертання уваги; насиченість найрізноманітнішими реаліями, алюзіями, цитатами; використання фразеології та ідіоматичної лексики; використання інших стилістичних засобів і прийомів (тропів і фігур мовлення) [3, с. 6].

Характерною ознакою еквівалентного перекладу таких текстів є вдале поєднання основної ідеї разом із тими засобами виразності, що були використані. Адекватний переклад будь-якого тексту ЗМК має на меті точну передачу засобами іншої мови не просто фактичного і суто інформативного змісту тексту, але і його комунікативно-функціональну спрямованість.

Всебічне вивчення проблем перекладу мови в ЗМК є одним з основних завдань сучасних лінгвістів і мовознавців. Серед найвідоміших науковців, що працюють у цій сфері, можна назвати Л.С. Бархударова, В.Н. Комісарова, В.Н. Крупнова, С.Я. Шамова та інших.

Згідно з Н.А. Фененко [7], термін «адаптація» в теорії перекладу використовується у двох значеннях. По-перше, для визначення конкретного перекладацького прийому, який полягає в «заміні невідомого відомим, незвичного звичним»; по-друге, для позначення способу досягнення рівності комунікативного ефекту в тексті оригіналу (далі – ТО) і в тексті перекладу (далі – ТП). В цьому випадку термін «адаптація» розуміється як пристосування тексту за допомогою визначених процедур до максимально адекватного, «досить відповідного, співпадаючого, тотожного» його сприйняттю читачем іншої культури. Саме в цьому другому, більш ширшому значенні термін «адаптація» використовується регулярно, передбачаючи обов'язковість пристосування ТО як фрагмента відображення об'єктивної і суспільної діяльності до соціокультурних умов суспільної дійсності народу-перекладача. Така адаптація, яка отримала назву соціокультурної, визначає стратегію перебування висловлювання, спрямовану на досягнення під час перекладу комплексної еквівалентності ТО і ТП.

Цієї мети можна досягти. Будь-яка розвинена мова має у своєму арсеналі інвентар засобів для передачі різноманітних, навіть найтонших відтінків думки. Однак необхідно вра-

хувати, що сприйняття тексту, яке здійснюється читачем через його «уявне поле» (Ю.А. Сорокін) або «когнітивний багаж» (М. Ледерер), тобто через його досвід, віддання переваги, шкалу особистісних цінностей, визначається також і психологічними особливостями особистості читача – переважно раціональними або емоційними [5].

О.А. Третякова визначає у своїй дисертації лінгвокультурну адаптацію як найпоширеніший вид адаптації під час перекладу. Мета лінгвокультурної адаптації – створення тексту, зрозумілого носієві іншої мови та представникам іншої культури. Трансформативні дії спрямовані на заповнення можливих лакун: смисловий переклад значущих власних імен, пошук функціональних еквівалентів різним елементам тексту (фонемам, морфемам, словам, тропам, фігурам мовлення, фразеологізмам, синтаксичним конструкціям і так само інше). Національно специфічні експлікати та імплікати або замінюються їхніми приблизними відповідниками в культурі перекладу, або додатково коментуються. У перекладі культурно специфічні сегменти тексту припадають трансформаціям, у результаті яких поняття, які властиві культурі оригіналу, змінюються поняттями культури перекладу [6].

Отже, лінгвокультурна адаптація передбачає обов'язковість пристосування тексту оригіналу як фрагмента відображення об'єктивної та суспільної діяльності до соціокультурних умов суспільної дійсності народу-перекладача за допомогою мовних засобів мови перекладу. Отже, лінгвокультурна адаптація має велике значення для сучасної теорії перекладу.

З метою адекватного перекладу тексту, зважаючи на формальні та семантичні розбіжності в системах двох мов, перекладач повинен, перш за все, використовувати численні перекладацькі трансформації. В цьому розділі будуть розглянуті найважливіші з таких трансформацій на прикладі текстів новин.

Більшість науковців розподіляє всі трансформації на такі два підвиди: граматичні та лексико-семантичні. До граматичних відносять перестановку, граматичну заміну, додавання, упущення. До лексико-семантичних, у свою чергу, відносять узагальнення, диференціацію, конкретизацію, логічний розвиток, антонімічний переклад, повну реорганізацію тексту та компенсацію за втрати [4, с. 116–120]. Наш аналіз логічно розпочати з граматичних трансформацій. Отже, трансформація перестановки використовується для перекладу дуже часто, оскільки порядок слів у різних мовах різний, і тому виникає необхідність застосування цієї трансформації. Розглянемо декілька прикладів, котрі демонструють такий вид трансформації.

1а) *On the eve of the decisive European summit in Brussels the Heads of the state and government are here with one mission in mind – to develop a common strategy to tackling the Euro crisis* [1].

1б) *За кілька годин до вирішального саміту в Брюсселі лідери країн та урядів, що є членами Європейської народної партії, зібралися тут, у Марселі, щоб виробити єдину стратегію* [1].

Отже, під час перекладу цього речення було використано відразу декілька трансформацій, а саме: додавання – «*що є членами Європейської народної партії*», в англійському варіанті речення цього не сказано, упущення – «*to tackling the Euro crisis*», під час перекладу ця інформація була упушена.

2а) *Sentiments shared by Germany Chancellor Angela Merkel.*

2б) *До порозуміння закликає і канцлер Німеччини Ангела Меркель.*

У наступному реченні спостерігається трансформація диференціації, тобто вибору правильного слова за контекстом. Англійське слово *sentiments* в словнику не перекладається як порозуміння, але з огляду на контекст було обрано найбільш відповідний варіант перекладу.

3а) *If we don't agree on Friday there will be no second chance, I appeal to the spirit of compromise for rapid decision* [1].

3б) *Якщо в п'ятницю домовленості не буде, другого шансу Європа не матиме, тому я закликаю до компромісу і швидких рішень* [1].

3в) *Если в пятницу мы не придем к консенсусу, второго шанса не будет, вот почему я призываю вас искать компромиссы и принимать решения как можно скорее* [1].

Це речення представлено двома видами трансформацій, а саме: додавання – в українському перекладі додано *Європа*, на відміну від російського варіанта, де ця трансформація відсутня; друга трансформація: виконана в обох перекладах граматична заміна – англійське дієслово *agree* в обох варіантах перекладено як іменник – *домовленість*, *консенсус*, а також слово *decision* в оригіналі вжито в однині, а перекладено множиною як в українській версії, так і в російській, що зумовлено правилами мови.

4а) *Investigators said the powder appeared to be a home-made explosive* [1].

4б) *Порошок містив у собі вибухівку усталеного виробництва* [1].

У цьому реченні бачимо упущення інформації *Investigators said*, а також диференціація значення слова *home-made*, оскільки перше його значення – вироблений у домашніх умовах.

5а) *US Secretary of State Hillary Clinton has reasserted American concerns about firmness in the Russian election, after coming under attack by Vladimir Putin, whose Party won the vote* [1].

5б) *Сполучені Штати мають підстави хвилюватися щодо прозорості виборчого процесу у Росії та правдивості результатів голосування, про це сказала державний секретар США, Гіллари Клінтон* [1].

5в) *Госсекретарь США ответила на критику премьер-министра России Владимира Путина, назвав выборы несправедливыми и несвободными* [1].

Під час перекладу цього речення на українську мову було використано такі трансформації: граматична заміна – *concerns* в англійському реченні іменник, а в українському *хвилюватися* – дієслово, транспозиція – *US Secretary of State Hillary Clinton* в українському перекладі стоїть в кінці речення, конкретизація – *election* на українську мову було перекладено як *виборчого процесу*, додавання – *firmness* перекладено як *прозорості та правдивості*, і трансформація упущення – *coming under attack by Vladimir Putin, whose Party won the vote*, така інформація в українському перекладі відсутня, на відміну від російського. Під час перекладу на російську мову використали такі трансформації: диференціація значення – *attack* перекладено як *критика*, що в цьому контексті є найкращим варіантом; упущення – в російському перекладі упущено ім'я, що є досить дивним під час перекладу, оскільки це точна інформація, яку необхідно обов'язково перекладати; додавання – слова *несправедливими* і *несвободними* були додані.

Наведемо такі приклади:

6а) *We express concern that we thought were well founded about the conduct of the elections and we are supportive of the rights*

and aspirations of the Russian people to be able to make progress and to realize a better future for themselves and we hope to see that unfold in a years ahead [1].

6б) *Ми висловлюємо обгрунтоване, на нашу думку, занепокоєння тим, як відбувалися вибори, ми підтримуємо права та надії росіян на краще майбутнє і сподіваємось побачити прогрес у наступні роки* [1].

6в) *Мы выражаем озабоченность, на наш взгляд, обоснованную, проведенными выборами, мы поддерживаем права и стремления русского народа к прогрессу и лучшему будущему. Мы надеемся увидать это уже в ближайшие годы* [1].

Українське речення має такі трансформації: логічний розвиток – *conduct of the elections* пояснюється так: *тим, як відбувалися вибори*, упущення – *to realize a better future for themselves* в українському перекладі звучить як *надії на краще майбутнє*.

Російське речення у своєму перекладі містить розподіл довгого підрядного речення на два простих.

7а) *It was 20 years ago this week that the goal of a single European currency was born in the otherwise unremarkable Dutch town of Maastricht* [1].

7б) *Маастріхт, саме в цьому місті в Нідерландах 20 років тому розпочалася історія Євро, підписанням договору, який запроваджував створення спільної валюти* [1].

7в) *Ровно 20 лет назад в историческом городке Маастрихт прошел Саммит, на котором было принято решение о создании Евросоюза и единой европейской валюты* [1].

Транспозиція в українському перекладі – слово *Maastricht* в оригіналі стоїть кінці речення, а в перекладі на початку, логічний розвиток – на прикладі *goal of a single European currency was born* в українській версії звучить як *підписанням договору, який запроваджував створення спільної валюти*. Російський переклад випускає назву країни, натомість додає: *в историческом городке*.

Наведемо такі приклади:

8а) *It was a big thing, I remember, but as you see now it didn't work out* [1].

8б) *Пам'ятаю, це була велика подія, але, як ми бачимо зараз, – задум не спрацював* [1].

8в) *Я помню, это было большое событие, но, как мы можем видеть сегодня, все замыслы себя не оправдали* [1].

В українському та російському перекладах *Пам'ятаю*, *Я помню* стоїть на першому місці в реченні, *thing* перекладено в обох мовах як *подія*, тобто зроблена трансформація диференціації значення. "*It didn't work out*" передано як «задум не спрацював», тобто це трансформація логічного розвитку.

Наступне речення може слугувати чудовим прикладом локалізації, тобто під час перекладу цього речення не просто були вжиті трансформації, а були значною мірою перебудовані, а втім, ідея донесена та сама, хоча переклад цього речення можна прирівняти до застосування трансформації, яка називається повною реорганізацією тексту.

9а) *The atmosphere at this year EU crucial summit will be far removed from the funfair of celebration and optimism that greeted the launch of the Euro, now the leaders face daunting prospects of keeping the dream alive* [1].

9б) *В ніч на 1 січня 2001, коли Євро ввели в обіг, Маастріхт та вся західна Європа святкували, тодішній президент Єврокомісії твердив, що єдина валюта дасть змогу ЄС стати найпотужнішим у світі* [1].

Отже, ми бачимо, що на перший погляд речення зовсім різні, але вони несуть одну й ту саму інформацію та мають один і той самий вплив на реципієнтів.

Висновки. Отже, висвітливши основні теоретичні питання та проаналізувавши основні практичні проблеми, можемо зробити висновок, що переклад текстів, які належать до засобів масової комунікації, займає дуже важливе місце в сучасному суспільстві. Як і в кожній іншій галузі перекладу, тут є свої труднощі, з якими перекладач щоразу стикається. Враховуючи це, необхідно дотримуватися певної стратегії та правил перекладу. Для досягнення комунікативної мети і правильної передачі тексту перекладу використовуються перекладацькі трансформації, які є неминучими в процесі перекладу. Як було вже вище зазначено, є декілька класифікацій трансформацій, і кожен перекладач у процесі перекладу має обирати ті, які, на його думку, є найбільш відповідними до ситуації та мети. Ще одним із факторів, які відіграють вирішальну роль у процесі перекладу, є фактор культури, тобто належності ТО до однієї культури, а ПП – до іншої. Беручи до уваги цей фактор, перекладачеві слід бути дуже уважним у процесі перекладу, оскільки тут уже йдеться не просто про механічну передачу інформації з однієї мови на іншу, а про лінгвокультурну адаптацію тексту з урахуванням особливостей менталітету та культури однієї та іншої мови. Якщо перекладач правильно застосовуватиме всі ці підходи та особливості, то переклад буде відповідати очікуванням як адресата, так і реципієнта. **Перспективним** убачається аналіз інших лексичних одиниць новинного матеріалу англійських каналів, які не представлені або мало представлені українською мовою.

Література:

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка. Ленинград : Просвещение, 1981. 295 с.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Москва : МО, 1975. 175 с.
3. Карабан В.І., Мейс Дж. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську : навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
4. Максимов С.С. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів. Київ : Ленвіт, 2011. 175 с.
5. Микоян А.С. Проблемы перевода текстов СМИ: учебное пособие . Москва : МГУ, 2003. URL: <http://evartist.narod.ru/text12/12.htm>.
6. Третьякова Е.А. Фольклорно-мифологический импликационный художественного текста как проблема перевода. URL: http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/manuscr/tre_aref.shtml.

7. Фененко Н.А. Лингвокультурная адаптация текста при переводе: пределы возможного и допустимого. URL: <http://www.referat.ru/referat.php?id=89633>.

Список джерел ілюстративного матеріалу

1. Офіційний сайт телеканалу Euronews. URL: <http://ua.euronews.net/europa/reporter/>

Berehovenko N. Linguocultural adaptation while translating lexical and phraseological units of Euronews channel material in Ukrainian

Summary. The translation of the texts that belong to mass-media discourse represents a great field of work. Such sphere of our life cannot exist without translation. In the process of translating such texts translator should always bear in mind that publicistic texts belong to the “grey zone” texts and may include different stylistic devices as well as personal opinion of the author. The problem of mass media discourse translation is topical nowadays, because the study of mass-media texts translation is of great importance for the sphere of informational exchange. Comprehensive study of the problems of language translation in the texts of mass media communication is one of the main tasks of modern linguistics. Among the most famous scientists working in this field are L.S. Barkhudarov, V.N. Komisarov, V.N. Krupnova, S.Ya. Shmakova and others.

Such work has a great theoretical and practical value because the results of this study may be used in the science of translation and interpretation, lexicology, theory and practice of translation. The investigated material may be used in the process of learning the art translation in general.

Thus, taking into consideration everything that has been mentioned before, we can make a conclusion that translator should be very attentive in the process of translation, because here we speak not only about the mechanical rendering of information from one language into another, but about localization of the text, bearing in mind the peculiarities of language and culture of both participants.

The main methods and translation techniques of the lexical and phraseological units of Euronews channel material are determined. When there is no adequate analog, the translator uses transformations, the most widespread of which are: replacements of parts of speech, additions, lexical replacement, omissions, concretization and generalization of meaning, sense development et. cet.

Key words: linguocultural adaptation, localization, phraseological unit, translation, discourse, mass media, translation transformations.